

МААЛЫМАТТЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫН БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН МУГАЛИМДЕРИН ДАЯРДООДОГУ ОРДУ

СИЯЕВ Т.М., АЖЫБАЕВ Д.М., ӨМУРАЛИЕВ М.У

siyayev@mail.ru

Келечектеги адиске керектүү билим, билгичтик жана көндүмдөрдүн жыйындысын камтыган негизги документ, жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты¹ жана квалификациялык мүнөздөмө болуп эсептелет. Бул документ окуу пландарын, программаларын иштеп чыгуунун жана окуу процессин уюштуруунун негизин түзөт.

540600 «Педагогика» багытынын жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартын² талдоо негизинен төмөндөгүдөй блоктордон турарын көрсөттү: жалпы гуманитардык жана социалдык-экономикалык дисциплиналар; жалпы математикалык жана табигый илимдер дисциплиналары; жалпы кесиптик дисциплиналар; профилдик даярдоо дисциплиналары; кошумча даярдоонун түрлөрү.

Бул блоктордун мазмунун талдоонун жыйынтыгы төмөнкүлөрдү көрсөттү. Жаңы маалыматтык технологияларды окутуу жалпы математикалык жана табигый илимдер дисциплиналары блогундагы «Информатика» дисциплинасында гана каралган. Бул дисциплинанын мазмуну карап көрсөк жалпы минималдуу компьютердик сабаттуулукту гана камсыздай алат. Ал эми жаңы маалыматтык технологиялардын билим берүүдө колдонулушу, компьютерлештирилген окутуу технологиялары, жаңы маалыматтык технологиялардын каражаттарын окутууда колдонуу каралган эмес. Бул адистерди даярдоодо жаңы маалыматтык технологиялардын каражаттарын окутуу кирбегендигине байланыштуу, башталгыч класстын мугалимин профессионалдуу даярдоо толук бүтпөй калды дегенге жатат. Анткени, азыркы учурдун талабына ылайык мугалимдин компетенттүүлүгүнүн бирден-бир негизги түзүүчүсү катары, анын өзүнүн педагогикалык ишмердүүлүгүндө жаңы маалыматтык технологиялардын каражаттарын колдонууга даяр экендиги эсептелет.

Компьютердик программаларды жана аларды колдонуунун педагогикалык методдорун түзүп чыгуу, жөн гана методиканы компьютердик программалоо тилине которуп коюу эмес. Азыркы учурдун талабы жалпы билим берүү системасын компьютерлештирүү жана маалыматташтыруу концепциясынын негизинде, окутуунун технологиясын иштеп чыгуу.

Баштапкы мектепте жаңы маалыматтык технологияларды колдонууну, информатиканын негиздерин баштапкы класстар үчүн жөн гана адаптация кылып колдонуу катары карабай, окуучуунун окуу чөйрөсүн комплекстүү өзгөртүп түзүп, анын активдүү чыгармачыл ишмердүүлүгүн өнүктүрүү үчүн жаңы каражаттарды иштеп чыгуу катары караш керек.

Кенже класстын окуучуларын окутууда компьютерди колдонуу, өнүктүрүүчү чөйрөдө байытуучу жана өзгөртүүчү элемент болуп калышы керек. Анткени, бул жаш курак мезгилде баланын аң-сезиминин тез өнүгүшү байкалат жана анын андан аркы интеллектуалдык өнүгүшү түптөлөт.

Чыгармачылыкты өнүктүрүүгө көмөк көрсөткөн маалыматтык технологияларды колдонуу ыкмалары көп, тактап айтканда компьютердик моделдештирүүдөн жана виртуалдык эксперименттерди коюудан баштап, жаңы терминологияларды өздөштүрүүгө чейин. Мунун баштапкы билим берүүнүн методикасында ишке ашарын педагогикалык практика көрсөтүп турат. Педагогиканын өнүгүшү, компьютердик жана маалыматтык технологияларды окутууда

¹ Государственный образовательный стандарт Кыргызской Республики. "Высшее образование. Общие требования". Утвержден решением Коллегии Министерства образования и науки Кыргызской Республики от 23 мая 1995 года N 3/1.

² Временный ГОС ВСП, утвержден приказом №434/1 МОиК КР от 22.06.2004 г. рег.№446/пед.

колдонуунун, ой жүгүртүүгө, акыл-эске, көңүл бурууга, элестетүүгө, окуучунун өзүн өзү баалоосуна, өзүнүн иш аракеттерин пландоого, окуу ишмердүүлүгүнүн мотивациялык компонентине багыттуу таасир этүү мүмкүнчүлүктөрүн колдонот.

Азыркы маалыматтык технологияларды мектепте, анын ичинен баштапкы класстарда колдонуунун ар кандай аспектилерин талдоонун негизинде төмөндөгүдөй бөлүүгө болот:

- биринчи аспект, компьютер – окуп үйрөнүүнүн объектиси. Бул мектепте «Информатиканын жана эсептөө техникасынын негиздери» курсун окутууда мүнөздүү;
- экинчи аспект, компьютер – окутуунун каражаты. Компьютерди бул учурда «Информатиканын жана эсептөө техникасынын негиздери» курсун окутууда колдонуу менен эле бирге, башка сабактарды окутууда да колдонулат (электрондук окуу куралдары, окутуу программалары, тренажерлор, тесттер, мультимедиялык энциклопедиялар ж.б.у.с.);
- үчүнчү аспект, компьютер – окуу маселелерин моделдештирүү, бул же тигил предметтик областы изилдөө инструменти катары каралып жана ошону менен бирге эле окуу процессин чыгармачыл нукка салат.

Азыркы балдардын көз карашы боюнча мектептин окуу жана окуудан сырткары ишмердүүлүгүндө компьютерди колдонуу табигый нерсе болуп калды. Анткени, кенже класстарды окутуу процессинде маалыматтык технологияларды колдонуу, окуу процессин интенсивдештирүүгө, окуучуларга индивидуалдуу жана дифференциалдуу мамиле кылууга, билимди өз алдынча алуунун ыкмаларын өздөштүрүүгө, маалыматтык коомдун шарттарына окуучуну даярдоого көмөк көрсөтөт.

Өзүнө телевизордун, видеомагнитофондун, китептин, калькулятордун мүмкүнчүлүктөрүн камтыган жана ар кандай оюндарды, оюнчуктарды имитация кылган мектептеги азыркы компьютер, окуу процессин уюштуруучу калыптанган каражаттардан кээ бир көрсөткүчтөр боюнча педагогикалык мүмкүнчүлүктөрү жогору.

Башталгыч класстын мугалимдерине эффективдүү окутуу каражаты катары азыркы учурда компьютер менен окутуу үчүн жетиштүү сандагы колдонмо программалар бар. Өзүнүн максатына жараша ал программалар ар түрдүү:

- башкаруучу;
- диагноздоочу;
- демонстрациялык;
- текшерүүчү;
- моделдештирүүчү ж.б.у.с.

Бирок сабак өтүүдө бир эле программаны ар түрдүү колдонгонго мүмкүнчүлүк бар. Компьютерди сабакта бир нече вариантта колдонсо болот:

- кадимки класста мугалимдин орду компьютер менен камсыз кылынган. Бул учурда мугалимдин айткандары компьютерде демонстрацияланып, класстагы окуучулардын баардыгынын көңүлүн түшүндүрүлүп жаткан материалга бурат. Бул вариант жаңы материалды окутууда, класста фронталдык иш жүргүзүүдө ылайыктуу;
- компьютердик класста ар бир окуучу компьютер менен өз алдынча иштейт. Бул вариант текшерүү иштерин, тестирилөө өткөрүүгө ылайыкташкан.

Массалык мектеп практикасына инновациялык билим берүүнүн технологияларын жана методикаларын, жана ошондой эле окуу процессинде маалыматтык технологияларды кеңири ишке киргизүүнүн натыйжасы, баштапкы класстын мугалимдерин даярдоого өзгөчө көңүл бурулушун айкындайт. Бул шартта башталгыч класстын мугалимдеринин сапаттуу даярдалышына талаптар жогору коюлат.

Ошону менен бирге эле, педагогикалык кадрларды даярдоо системасында билим берүүнүн өнүгүшүнө таандык болгон объективдүү тенденциялар эске алынбай келет:

- окутуунун максаттарын коюуда жана жыйынтыктарын баалоодо диагноздоонун өсүшү;
- азыркы талапка жооп берген педагогикалык технологияларды колдонуунун негизинде окутуунун интенсивдүүлүгүн өстүрүү;
- билим берүү стандарттарын жана аларды ишке ашыруучу окуу-методикалык модулдарды иштеп чыгуу;
- окуу курстарын, билим берүүнүн түрлөрүн, тепкичтерин жана мекемелерин интеграциялоо жана дифференциациялоо;
- билим берүүнүн жекече чыгармачыл башатын чыңдоо.

Жогорку окуу жайларда баштапкы класстын мугалимдерин даярдоонун тажрыйбаларын анализдөөнүн негизинде, студенттерди окутууну өркүндөтүү боюнча төмөндөгүдөй тенденцияны байкаса болот:

- педагогикалык билимдин педагогика-психологиялык жана социалдык багыты;
- келечектеги мугалимдин тренинг түрүндөгү сабактардын негизинде маектешүүгө практикалык даярдыгы;
- педагогикалык практиканы реформалоо;
- практикага багытталган окутуунун формаларын колдонуу;
- маалыматтык технологияларды колдонуу;
- студенттердин өз алдынча даярдануусуна талаптардын жогорулашы.

Келечектеги мугалим коомдо активдүү аракеттенип жашоого, жаңы маалыматтык технологиялардын баардык мүмкүнчүлүктөрүн маданияттуу колдонууга даяр болушу керек. Жаңы муундагы педагог, конкреттүү дисциплинанын максаттарына жана мазмунуна дал келген жаңы маалыматтык технологиялардын каражаттарын тандап алууну билиши зарыл. Демек, башталгыч класстын мугалимдерин даярдоо процессине «Маалыматтык жана компьютердик технологиялар башталгыч класстын мугалиминин кесиптик ишмердигинде» аттуу атайын курсту киргизүү зарылчылыгы келип чыгууда.

Бул курсту окуунун жыйынтыгы – келечектеги баштапкы класстын мугалиминин маалыматтык компетенцияларга ээ болушу жана келечектеги педагогикалык ишмердүүлүгүндө практика жүзүндө колдоно билүүсүндө. Маалыматтык компетенцияга ээ болуу, окуу процессин уюштуруунун белгилүү дидактикалык принциптерин ишке ашырууга, мугалимдин ишмердүүлүгүн жаңы мазмун менен байытып, анын негизги окутуучу, тарбиялоочу жана өнүктүрүүчү функцияларына көңүл бурулушун камсыз кылат.

«Маалыматтык жана компьютердик технологиялар баштапкы класстын мугалиминин кесиптик ишмердигинде» курсу дисциплиналар аралык предмет болуп, анда педагогика-психологиялык, предметтик-методикалык жана технологиялык бөлүмдөрү так чагылдырылышы керек. Мындан курстун максатын жана маселелерин аныктоого болот. Курстун максаты – маалыматтык технологиялардын каражаттарын окуу процессинде колдонуудагы келечектеги мугалимдин билим, билгичтик жана көндүмдөрүнүн системасын калыптандыруу. Курстун маселелери:

- педагогикалык технологиянын дидактикалык, педагогика-психологиялык жана методикалык негиздери менен маалыматтык жана компьютердик технологиялардын каражаттарынын функционалдык мүмкүнчүлүктөрүнүн бири-бирине болгон байланышын ачып көргөзүү;
- студенттерди келечектеги педагогикалык ишмердүүлүгүндө маалыматтык жана компьютердик технологиялардын каражаттарын колдоно билүүгө окутуу;

- окуу жана окуудан сырткары ишмердүүлүктөрдө ар кандай түрдөгү окуу сабактарын өтүүдө маалыматтык жана компьютердик технологиялардын каражаттарын колдонуунун азыркы ыкмалары жана методдору менен тааныштыруу.

Студенттерди окутууну өркүндөтүүнүн бирден-бир тенденциясы, маалыматтык технологияларды колдонуу болуп эсептелет. «Кыргыз Республикасынын өнүгүшү үчүн маалыматтык-коммуникациялык технологиялар» аттуу улуттук стратегияда бирден-бир негизги багыттар катары билим берүү мекемелеринин баардык деңгээлдерине информатиканы окутуунун билим берүү стандарттарын иштеп чыгуу жана киргизүү, компьютерлештирилген окутуу технологияларын киргизүү, мектептерди толук компьютерлештирүү, билим берүүнү маалыматташтыруу, жалпы минималдуу компьютердик сабаттуулукту камсыздоо болуп эсептелет. Демек билим берүүнүн реформасы азыркы дүйнөдө болуп жаткан структуралык өзгөрүүлөргө негизделип, адистерди даярдоодо жаңы багыттарды талап кылат. Азыркы учурда билим берүү мекемелери жетиштүү санда компьютерлер менен камсыз болуп, жаңы проблеманы пайда кылды деп айтсак болот. Бул проблема – компьютер менен иштегенди жөн гана билбестен, маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуп окутуунун методикасын билген педагогикалык адистердин жетишсиздигинде.

Ушуга байланыштуу келечектеги мектептин мугалимдерин жана жогорку окуу жайлардын окутуучуларын окутууда, тандап алган кесибиндеги педагогика жана психологиядагы фундаменталдык билимдерге гана таянбастан, жалпы маданиятка, анын ичинен маалыматтык маданиятка дагы таянышы өтө актуалдуу болууда. Демек маалыматтык жана коммуникациялык технологиялардын алкагында педагогикалык кадрларды даярдоодону өнүктүрүү мезгилдин талабы болуп калды.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР

1. Вохрышева М.Г. Информационная культура в системе культурологического образования специалиста // Проблемы информационной культуры: Сб.статей.-М.: 1994.-С.117-124.
2. Гершунский Б.С. Философия образования. – М.: Московский психолого-социальный институт, Флинта, 1998. С.341.
3. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учебное пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2003.-26 с.
4. Костенко И.Е. Освоение телекоммуникационных технологий в подготовке учителей по профилю информатика // Педагогическая информатика, 2000. №1. С.9-19.
5. Лапчик М. Информатика и технология: Компоненты педагогического образования // ИНФО. - 1991, - № 6, - С.3-8.
6. Указ Президента Кыргызской Республики от 10 марта 2002 года УП №54 О национальной стратегии "Информационно-коммуникационные технологии для развития Кыргызской Республики".
7. Харламов И.Ф. Педагогика: Учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 1990. –576 с.